

מה השם אלוֹקִיךָ שואל מעמך?

"וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מְעַמְּךָ? נשאלים אנו בפרשתנו (י, יב) . משה רבנו עונה : "לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. לְלַקֵּת בְּכָל דְרָכָיו, וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ, וְלַעֲבֹד אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ". ה'מה' שבשאלה עלול להטעות, שהרי כדברי חז"ל (ברכות לג ע"ב) יראת א-להים אינה 'מילתא זוטרתא', דבר של 'מה' בכך. יראת א-להים מחייבת לפעמים את המאמין לקרבנות ואף להקרבת החיים, לקידוש השם. גם בחיים הרגילים, מתבטאת יראת א-להים בקורבן, שונה אך גם הוא קשה מנשוא. זוהי יראת ה' של משה במאבקו להשיג סליחה לחטא עמו (שמות לב, לב) : "וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם", אם תסלח להם מוטב, "וְאִם אֵין, מִחֲנִי נָא מִסְפָּרְךָ". משה הראה לנו את הדרך לקידוש השם ה"נורמלי" והנדיר, בו האדם מקריב את האָגו שלו.

שאלת פרשתנו מהדהדת בדברי הנביא מיכה (ו, ח) : "הֲגִיד לְךָ אָדָם מָה טוֹב וּמָה ה' דוֹרֵשׁ מִמֶּךָ?" אלא שברקע הדברים נראה נוף שונה. כדי שנוכל להשקיף עליו אבקש מכם להתלוות אלי לפסוק מוזר שבספר יחזקאל (כ, לט) : "וְאָתָם בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֱלֹהֵי ה' אֵישׁ גִּלּוּלָיו לָכוּ עֲבְדוּ... וְאֵת שֵׁם קִדְּשֵׁי לֹא תַחֲלֹלוּ עוֹד בְּמִתְנַתִּיכֶם וּבְגִלּוּלֵיכֶם". האומנם שולח הנביא את עם ישראל לעבוד את גילוליו ואליליו!! יש הקוראים פסוק זה כאירוניה. כשלעצמי, אני קורא פסוק זה כביטוי לכאב בלתי נסבל וייאוש מר של הנביא. כירמיהו נלחם יחזקאל נגד תופעה איומה, הקרבת הבנים. בספר מלכים ב' (פרק כא) קוראים אנו על המלך מנשה שפיתח תופעה זאת : "וְהֶעֱבִיר אֶת בְּנֵי בְּאֵשׁ... לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה'". מנשה הכניס פֶּסֶל הָאֲשֵׁרָה בבית ה', ובנה מזבחות אליליים, במקום "אֲשֶׁר אָמַר ה'... אֲשֵׁים אֶת שְׁמִי". הייתה זאת קופרודוקציה ישראלית-אלילית : "בְּחֻקֵי לֹא הִלַּכְתֶּם... וְכַמְּשֹׁפְטֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיכֶם עֲשִׂיתֶם" (יחזקאל יא, יב). הקודש והתועבה התערבבו (כג, לח-לט) : "עוֹד זֹאת עָשׂוּ לִי טָמְאוּ אֶת מִקְדָּשֵׁי בְּיָוִם הַהוּא... וּבְשַׁחֲטִים אֶת בְּנֵיהֶם לְגִלּוּלֵיהֶם וַיָּבֵאוּ אֶל מִקְדָּשֵׁי בְּיָוִם הַהוּא לְחַלְלוֹ". הקרבת הבנים הוא ביטוי ליצר דתני אדיר כנגדו כבר הזהירה התורה (ויקרא כ, ג). לאור דברים אלה, שהיו מקובלים בעולם העתיק, מבינים אנו את מלוא משמעותה של פרשת העקדה, המהווה אזהרה לעתיד והבאה לפסול באופן מוחלט הקרבת בני אדם לא-ל. יראת השם של אברהם מתבטאת בכך ששמע בעקדה את הקול הראשון : "קח נָא אֶת בְּנֶךָ... וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה" אך גם את הקול השני : "אַל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנְּעָר", קול שביטל קורבנות אדם ואסר אותם.

אכן, ההתלהבות הדתית עלולה להסתאב ולגרור את האדם למחוזות טמאים של עבודה זרה, בהם גדלים פשעים נתעבים. גם ירמיהו התריע נגד פשע זה שנעשה בירושלים, ב"בָּמֹת הַתִּפְתָּת אֲשֶׁר בָּנִי בְּן הַיְהוּדָה הָרַע בְּעֵינֵי... שָׁמוּ שְׁקוּצֵיהֶם בְּבֵית

אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו לְטִמְאוֹ וּבָנוּ בְּמֹת הַתְּפִלָּה... לְשֶׁרֶף אֶת בְּגֵיהֶם וְאֶת בְּנֵיהֶם בְּאֵשׁ" והוא מוסיף "אֲשֶׁר לֹא צוֹיְתִי וְלֹא עֲלֵתָה עַל לִבִּי!" מסיום זה נובע, שהיו כוהני שקר אשר לימדו שא-להי ישראל מצווה על קורבנות-אדם, והפכו את אידיאל ההקרבה העצמית לפאנאטיות של רצח בשם מטרות קדושות. כאן הרקע לדברי מיכה (ו, ז-ח): "וַיִּמָּה ה' דוֹרֵשׁ מִמֶּךָ?!" "הֲאֵתָּן בְּכוֹרֵי פְּשְׁעֵי פְּרִי בִטְנֵי חַטָּאת נִפְשֵׁי?" שואל המאמין. והנביא עונה: לא! "כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהִצָּנֵעַ לְכַת עִם אֶל-לִהְיֶד".

מעתה מתבהרים דברי יחזקאל. כשאיש דת "המייצג" את הקב"ה חוטא בחייו הפרטיים או הציבוריים, הוא מחלל את השם בצביעותו. יחזקאל מעמיד אותנו בפני רמה חמורה יותר של חילול השם, בו האדם מחלל את השם דווקא בדתינותו, ההופכת דברי תועבה למצווה, או על כל פנים שותפה להם בהסכמה. מכאן הסלידה החריפה והייאוש של יחזקאל. צמרמורת עוברת בי כשאני קורא את דבריו: "אִישׁ גְּלוּלָיו לָכוּ עֲבָדוּ... וְאֶת שְׁם קִדְּשִׁי לֹא תִחַלְלוּ". לכו, עבדו אלילים וגילולים, עזבו את היהדות. עבודת אלילים היא חמורה, אך פחות חמורה מחילול השם בו חוטאים המלמדים דברי תועבה בשם התורה. זהו חילול השם האולטימטיבי, כאן נעוץ התוכן העמוק ביותר של יראת א-להים. כל יהודי חייב להיות זהיר ולהימנע מחילול השם, קל וחומר אלו המדברים בשם תורתו, לבל יתפסו כקדושים, דברים העלולים להפוך חלילה – חילול השם. כאן לב אחריותם ואחריותנו.